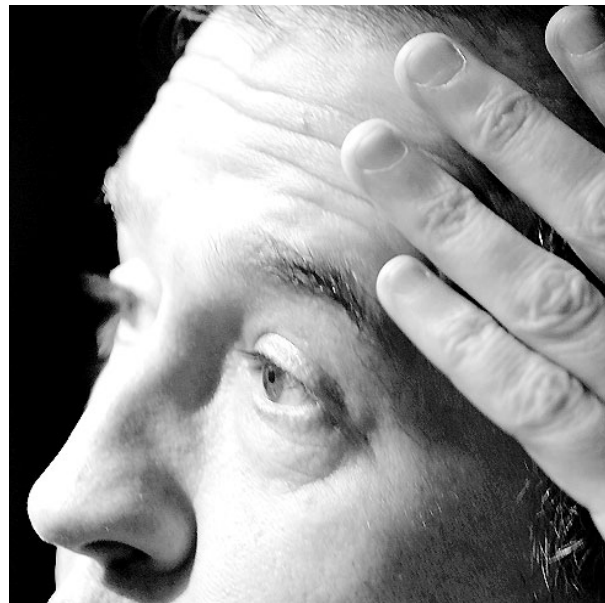

Zapatero nos meses decisivos

Onte cumpríronse tres anos des que José Luis Rodríguez Zapatero gañou as eleccións xerais de España, desbancando do poder un Partido Popular que, nos días previos, non soubera reaccionar ás circunstancias tráxicas do atentado islamita de Madrid. Para Zapatero, os próximos meses son un prezado tesouro, coas eleccións municipais de maio como último termómetro para medir a solidez do socialismo tras a estratexia de ataque desesperado emprendido polo PP para arrastrar na súa frustración a canto encontre por diante e, no paso, darlle novos folgos á ultradereita española. Con medidas audaces que lle proporcionaron o respecto da esquerda –desde a retirada das tropas de Iraq á nova lei de matrimonio, pasando pola ampliación do autogoberno autonómico, a Lei de dependencia, a moratoria nuclear, a retirada dos transvasamentos ou o apoio ao proceso de paz en Euscadi–, o Goberno de Zapatero deu mostras tamén de vacilacións que prexudicaron o seu status, tanto na Lei de memoria histórica como en inmigración ou nunha errática política exterior, co Sáhara como última mostra. Revista das Letras fai balance deste percorrido a través dunha entrevista con Suso de Toro –enfascado agora nun libro sobre o presidente– e dous artigos de análise de Caetano Díaz e Herminio Barreiro que se aproximan ao perfil do primeiro gobernante da historia de España que non pode filiarse ao nacionalismo español.

Suso de Toro, un escritor curtido no galeguismo de esquerda, asegura que o seu encontro con José Luis Rodríguez Zapatero foi un “frechazo”. Froito dese frechazo é un libro que prepara nestes momentos e co que pretende descubrir o perfil enigmático do presidente español, un home que el describe con verdadeira admiración. O autor de novelas como ‘O home sen nome’ desvela nesta longa entrevista o seu punto vista sobre ZP e esfargulla algúns dos sucesos que caracterizan a súa lexislatura.

ZP, o enigma do home tímido

P: O teu último proxecto literario é un libro sobre o actual presidente do Goberno español, José Luis Rodríguez Zapatero...

R: O libro é unha longa entrevista que permita facer un xuízo xusto do presidente. Cando votamos, non só votamos un programa, senón que votamos a alguén con capacidade de levar adiante ese programa e de soste-la a vida diaria da sociedade, de ter a capacidade de manter a gobernabilidade. Por iso é moi importante saber as capacidades humanas de Zapatero. Sobre el circularon sucesivas caricaturas. Primeiro era un Bambi, alguén naïf, sen forza, iluso, inxenuo. Logo pasou a ser alguén perverso, manipulador e autoritario, e agora de novo volven dicir que non ten forza, nin capacidade, alguén sen capacidade humana, sen enerxía. Todo iso son caricaturas falsas. Eu síntome obrigado moralmente a facer ese traballo na medida en que creo o contrario de todo iso.

P: ¿Como xorde esa fascinación por Zapatero? Un interese que en certo modo parece mutuo...

R: Unha parte da miña xenética ideolóxica e cultural ven do galeguismo. Adscribiríame á rama do galeguismo de Castelao, Seoane, Bóveda... Nunca considere-i a Galiza como algo separado. Entendo que está nun contexto determinado. Lingüisticamente é o brasileiro. Historicamente, Galiza está inserida en España. Iso é unha realidade. Cando foi o caso do *Prestige*, vin o terrible que era o lugar que ocupabamos e como José María Aznar sentía un auténtico desprezo por nós. Para Aznar, Galiza era un lugar afastado, mítico, de xente rara, frío, de onde viñan votos, pero un lugar de xente rara e allea á súa idea de España. A situación levoume a elaborar unha crítica política da idea de España, dun modo articulado, e cunha posición combativa, de belixerancia. Eu non lles vou deixar España aos nacionalistas españo-listas. Se eu vivo aquí e estou censado aquí, teño o dereito e o deber de dicir que é España. Atrevínme a dicilo fronte aos outros no lugar onde os outros pontificaban: nas cabeceiras de Madrid. Iso enfrontoume a Savater ou a Elorza, intelectuais que veñen actualizando a mesma vella idea desa España rancia e nacionalista. Polo medio, tropecei tamén con Zapatero. Foi un descubrimento vital. Eu sempre estivera en posición de equilibrios difíciles dentro da política. De feito, escribín un libro sobre Camilo Nogueira no momento en que comezaba a devalar o ciclo de Esquerda Galega. Cando

vin a Zapatero foi un frechazo. Encantoume. Tiña unha combinación de intelixencia, moi viva, e unha frescura sinxela, humilde. Ao mesmo tempo, tamén a soberbia de alguén ambicioso. Podería dicirse que cando o vin, vino.

P: É un xiro moi marcado. Pasas do galeguismo do dereito á autodeterminación que defendía Esquerda Galega a un socialismo de corte federalista...

R: Neste momento non teño adscrición ideolóxica. Eu diría que son un liberal no sentido de John Stuart Mill: liberal e de esquerdas. Un liberal con conciencia social. O proxecto de Zapatero para España é o de alguén que non é nacionalista español, a diferenza de Aznar, e incluso de Felipe González. Algúns personaxes con poder en Madrid e no Estado din “ese chico de León”, con ese desprezo do rural, clasista, racista, xenófobo cos doutra procedencia. É tanto como dicir, ¿quien es ese chico, que no es nadie, que no pertenece a las familias patricias de la democracia española? E por iso Rajoy lle dixo que non calquera pode ser presidente do Goberno. Ese é un tema social: calquera de nós, nunha democracia, pode ser presidente do Goberno. El chega da periferia e saca a espada que está espetada na pedra. Ese é Rodríguez Zapatero: unha persoa cunha autoconfianza enorme, cun proxecto de España integrador e que recoñece a diferenza, coa idea dunha España plural. A verdadeira nación contemporánea é Europa, que é a que ten os vellos atributos das nacións, dos estados-nacións: as fronteiras, a moeda. Exército xa non o ten ninguén, só o ten Estados Unidos e a OTAN, nin España ten exército propio. Dentro de Europa hai máis ou menos nacións. En realidade Europa é máis ou menos nación cando os Estados-nación son máis ou menos nación, e a Galiza ou Cataluña son máis ou menos nación. O Estatuto da Galiza ten que indicar a condición nacional: posto que ese xogo existe, non podemos quedar sen xogalo. Agora ben, pronto teremos que deixar de xogar todos, porque é o mesmo que fai o PP cando di que España é unha nación: é unha utilización de palabras para manipular sentimentos.

P: ¿Cres que o proxecto territorial de Zapatero ten características propias? No caso do Estatut de Cataluña houbo vacilacións preocupantes...

R: Si, pero non son as propias da persoa, senón os

límites da situación política que vive España. Desde que o PP perdeu as eleccións, hai unha utilización do nacionalismo español como arma explícita na ruptura de España.

P: Ás veces dá a sensación de que no propio socialismo, onde tamén se dá o nacionalismo español, existe tamén desconfianza cara a Zapatero...

R: Durante a elaboración do Estatut de Cataluña, abrollaron os receos dese profundo nacionalismo español, moi presente en toda a sociedade española, especialmente no sur da península. É un nacionalismo español moi belixerante, moi presente en toda a sociedade e en todos os partidos. Zapatero tivo que facer unha aposta grande para sacar adiante a revisión do autogoberno catalán, que o partido acabou aceptando. Actualmente, Zapatero ten non só un control efectivo senón tamén un dominio ideolóxico do socialismo. Hai unha gran confianza na súa capacidade, aínda que houbo momentos de dúbida. Os seus problemas foron os socios do tripartito catalán. Un día aparecen na portada do 'ABC' as declaracións de Carod-Rovira dicindo que o Estatut era o primeiro paso para a independencia. A situación era moi difícil.

P: Esquerra Republicana, porén, mostrouse como un dos puntais básicos de apoio de Zapatero en Madrid, cunha gran lealdade.

R: Esquerra naceu como un movemento de instinto, de reacción emocional. De feito, o éxito de Esquerra era "fodamos a Aznar" e se queres foder a Aznar, vota Esquerra. Chegou un momento en que Carod-Rovira comprendeu que politicamente debía votar a favor do Estatut pero non puido defender a posición dentro da dirección porque eles mesmos asentaban nunha base que quería o xesto, a emoción, e non quería votar un Estatut tan revisado. Os dirixentes de Esquerra foron evolucionando pero non foron compartindo coas bases as cousas que eles ían aprendendo. É o problema que ten a manipulación emocional das persoas: cando os dirixentes do PP queiran parar estas bases afeitas a ocupar a rúa e insultar o Goberno non van poder.

P: Hai quen di que Zapatero saíu candidato socialista porque naquel momento ninguén cría que Aznar puidesea ser derrotado e deixaron pasar un home que, noutras circunstancias, non tería posibilidade ningunha.

R: O Partido Socialista viviu unha crise profunda motivada pola perda de poder, aínda que a crise xa viña da etapa de González. Eu fun moi crítico con ese goberno, sobre todo polo trato a Galiza ou a trama dos GAL. Realmente tratouse dunha etapa de decadencia: os vicios pasaron a incrementarse e as virtudes ían desaparecendo. González retírase e designa a Almunia como candidato. As bases escollen a Borrell que, logo, abandonou polas dificultades. A sucesión dinástica seguía sen solucionarse. Zapatero é como Borrell 2. Bono tiña os apoios todos, desde González a Chaves, agás Ibarra que era guerrista, pero foron as bases as que o escolleron. A diferenza con Borrell é que Zapatero estaba na Executiva xa de González. Lembra que gaña o Congreso cun discurso no que comeza dicindo, "compañeros, compañeras no estamos tan mal" e despois reivindica o orgullo de ser do Partido Socialista, do que se fixera, dos gobernos de Felipe González... En Zapatero dáse renovación con continuidade. Hai un xesto que para min é significativo cando os da Executiva do PSOE, todos, foron despedir na entrada do cárcere a Barrionuevo e a Vera, el é o único que non acode. Un xesto que ten relación en como entende a política: hai cousas que non se poden facer. Gústame Zapatero porque é a verificación de que se pode facer política con principios, partindo da convicción e en base a principios, e polo tanto con límites. Non todo vale en política e a política é algo ao servizo do común do público. Cre na dignidade. É un home cunha vocación política total, absoluta. Toda a súa vida é a política. Por outro lado é unha persoa cunha intelixencia moi viva, moi calculadora. O aparato do partido quería controlalo pero no puido. Bono era a idea do partido como máquina puramente de poder, sen outro obxectivo social

ou moral, sen máis horizonte que recuperar o goberno. Zapatero foi a aposta por alguén con conviccións, con ideais, e ao mesmo tempo capaz de recuperar o poder.

P: Estás dando unha imaxe moi idílica das bases do socialismo, con moita capacidade de decisión.

R: Esa é a visión que Zapatero ten delas, porque tamén ten unha visión lindísima do seu partido. El di que o PSOE posúe unhas persoas cunhas historias maravillosas e cunha riqueza humana enorme. Zapatero di que o socialismo é o gran descoñecido da sociedade española. Eu non teño esa visión. Pero nin esa nin outra. Non coñezo como é realmente o Partido Socialista por dentro, pero si creo ao vencer nas primarias, Zapatero fixo que se descompuxeran os resortes internos do partido. Foi un momento no que estaban rotos todos os mecanismos de control e o partido quedou aberto. Chaves estaba á fronte dunha xestora que organizou o congreso, e nun principio tiña unha aposta moi firme por Bono. Cando foron caendo as opcións de Rosa Díez e a de Matilde Fernández,, quedaron só Zapatero e Bono. E foise vendo cada vez máis que era posible que Zapatero gañase. Entón houbo moitas mediacións por parte de Chaves e de González para que pactasen, con Bono como candidato e secretario xeral e Zapatero de portavoz parlamentario e vicesecretario. Ao final, chegouse ao momento en que se traspasaron as barreiras todas e Zapatero foi a por todas.

P: Porén, parece que a sociedade no seu conxunto, e xa na recta final da lexislatura, non acaba de ver claro que é o que quere Zapatero.

R: Estou completamente de acordo e por iso que fago este libro. As razóns son varias, entre elas a cultura política de Zapatero, que é moi distinta da de certos sectores da sociedade española. Compréndeno mellor os novos, que cren máis no individuo, na persoa, na liberdade persoal, pero faise moi difícil de entender para as xeración educadas no franquismo, no nacional-catolicismo. Estamos afeitos a unha relación co poder baseada na submisión, cunha cultura gregaria. Zapatero representa unha sociedade nova e, ao mesmo tempo, hai outro aspecto moi importante: é tímido. Aínda que resulta convincente nos mitins, é tímido. A xente nota que fai falta en Zapatero saber que hai detrás, cústalle moito expresarse.

P: ¿Que é o que cres que se oculta, se se oculta algo, ou é incapacidade de transmisión?

R: Basicamente é unha persoa tímida. Non é tanto sentimental como emocional, é unha persoa cariñosa, optimista e entusiasta, que celebra a vida, que se admira enseguida, que celebra, á que lle custa moito ser ácido, que cala as cousas, é moi difícil que lle faga unha crítica a alguén. Unha persoa humanamente moi boa, pero que ten un defecto de comunicación que é que garda as emocións, non as expresa. González era mais intuitivo, expresaba os estados de ánimo. O PP chámalle de todo e el segue impávido.

P: O primeiro ano do seu Goberno é espectacular en canto a toma de decisións, pero parece que na segunda parte vai perdendo folgos...

R: O que está facendo é levar adiante o programa dun modo implacable. A súa obsesión é presentarse ás eleccións dicindo "o programa era este, e este é o balance". Gústalle a política como algo vivo, dinámico, pero tamén entende a xestión como cumprir un compromiso, para el é moi importante o valor da palabra, o compromiso, por iso odia e despreza a mentira, e por iso se lle preguntas por que fas tal cousa el dirache que porque era o seu programa. El calcula que agora debe ter un 70 ou 80 por cento do programa cumprido, e conta con chegar á fin da lexislatura co 100 por cento, quere ir cumprindo todo en orde, ninguén lle vai gobernar o seu tempo e decidirlle a lexislatura, por mais que se poñan...

P: A súa política de cara ó exterior parece vacilante.

R: Non é así, o que pasa é que a reestruturou de novo. Aznar seguira a estratexia de someterse a Bush, con aquilo

de odio á vella Europa. O que fixo Zapatero foi recoñecer a todos os países de latinoamérica como interlocutores, con independencia de que che guste ou non o que fai un rexime ou outro. Resituou a España no centro europeo, co eixe fundamental de Francia e a Alemaña. Eu son un home de Galiza, pero penso que non debemos pensar que estamos á marxe, porque é unha tentación infantilizadora non asumir responsabilidades: a miña cultura é a dos republicanos galeguistas, a participación na política española e, ó mesmo tempo, a comprensión da Galiza en Europa e no mundo. Eu desexaría na próxima lexislatura un goberno con algún ministro de IU e dun partido galego. E que en Galiza, o PP, o PSOE, ou o BNG, sexan organizacións autónomas, con soberanía, e desexo un PSG, igual que hai un PSC en Cataluña.

P: ¿O PSdeG non está entón funcionando dese xeito?

R: O PSdeG deu un salto adiante, que foi desprazar a Paco Vázquez ó Vaticano. Iso permítelle recuperar dignidade. Non tería gobernado Fraga tantos anos se non tivese a complicidade do PSdeG. Recuperou tamén eficacia e están empezando a pensar os nosos problemas desde aquí. Fáltalle unha dirección política propia e unha comprensión nacional de Galiza. O que non pode ser é que só pense Galiza como país o nacionalismo. Hai que pensar nacionalmente todos, a dereita, a esquerda, o centro e o que sexa. Pensar nacionalmente e non nacionalistamente. A organización en Galiza do Partido Socialista non ten cultura propia galega. O que ten é suspicacias e receos sobre o galeguismo, pensando que iso é cousa do Bloque. O herdo histórico do galeguismo non pode ser patrimonializado por unha única organización.

P: A uns meses de eleccións xerais, Zapatero non parece ter asegurado o triunfo...

R: El é un home pragmático, dialéctico nos cálculos, pero moi ríxido nas certezas nas que se basea, nas súas conviccións e crenzas. Unha das súas sentenzas é que a xente é mais lista do que crees, e ó final o tempo pon a cada un no seu sitio. O PP está facendo unha oposición que desgasta o goberno, pero non consegue gobernar. O candidato do PP, Mariano Rajoy, é o peor valorado de todos. Non sei se Zapatero vai gañar por goleada nas próximas eleccións, pero vai gañar.

P: Decisións coma a prisión atenuada de Juana Chaos non son entendidas pola maioría do electorado, algo que o PP aproveita como arma política.

R: Aí é onde se demostra que Zapatero ten asumida a responsabilidade de gobernar. Hai momentos en

que se queres conseguir algo tes que facelo aínda que non o entendan. Nisto e en moitas outras cousas, o PP compórtase con irresponsabilidade.

P: O PP está volvendo a unha actitude que parecía descartada: darlle cobertura a dereita ultranacionalista.

R: O PP, que non comprendeu que perdese as eleccións do 2004, mantén a idea nacional española do franquismo: unha nación centralizada, lingüística e nacionalmente homoxenea, co fondo da moral da Igrexa católica romana. O PP ten 9 millóns de votantes pero os que se manifesta son os mais radicalizados, e dentro deles interesan os mais ardorosos. En España, a diferenza doutros estados europeos, hai un só partido da dereita. Agora xuntouse toda a dereita, incluída Forza Nueva, AP, e UCD. E este é o momento das bases de Forza Nueva. O sector UCD está na casa, pero FN e AP están na rúa.

P: Falas de eleccións que perderon e non recoñecen, como en 1936. Algúns evocan de novo as dúas Españas.

R: O 15 de marzo do 2004, tras perder as eleccións, congregáronse na rúa Génova os partidarios do PP con bandeiras españolas. A recuperación da bandeira, como un símbolo ideolóxico en vez de símbolo do Estado, non é casual. Tamén coreaban consignas como "Zapatero ó paredón". Rajoy, o candidato perdedor das eleccións, saíu saudar aquela xente e aí comezou o camiño do resentimento. Agora, xa non teñen nada que perder, porque non van gobernar nunca. Nin Acebes, nin Zaplana, nin Rajoy... Actúan como desesperados.

P: Se o PP regresase ao goberno ¿non podería darse, precisamente, a ruptura de España?

R: Impedir a xestión do goberno coa ocupación das rúas é xogar a desestabilizar. Afortunadamente non existe un exército golpista. O que si hai é unha utilización do Estado para boicotear a gobernabilidade. Estase dando un fenómeno novo : a intromisión do poder xudicial no poder político. Pode ocorrer, como consecuencia, que se anule o Estatut de Cataluña, pero crearíase un conflito enorme. A única España posible é a de Zapatero, a de González ou a de Suárez... A España dos pactos que permitan integrar. A idea de humillar Cataluña só poder crear odio, resentimento e crise interna. Tentar humillar Galicia, Cataluña ou o País Vasco crea problemas de gobernabilidade. Isto é tan evidente que aínda que o PP gañase as eleccións nin sequera levaría á práctica iso: acabaría volvendo a pactar cos partidos vascos e cataláns.

A.R: López/Montse Dopico